

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-116>

ЕТНОДИЗАЙН В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

Сиваш І. О.

*кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри графічного дизайну
Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

Сучасне українське мистецтвознавство базується на ідеї всебічного вивчення і збереження національної культури і примноження її традицій осмислення нових тенденцій, а найважливіше – об'єктивної оцінки її здобутків, дослідження шляхів модернізації культури, процесів трансформації народних традицій, їх входження в сучасну європейську етнокультурну науку.

В умовах сучасної незалежної України для мистецтвознавців, культурологів, дизайнерів винятково важливим постає проблема досліджень національного стилю, особливо в умовах зростання інтересу до народного мистецтва. Усвідомлення цих процесів дозволяє сучасному мистецтвознавству всебічно проаналізувати шляхи розвитку етнодизайну на основі широкого використання традицій народної мистецької культури.

Етнодизайн – це повернення до джерел народного мистецтва, використання стилістичних, декорувальних, фундаментальних прийомів народного ремесла в творах графічного, нерідко промислового дизайну, дизайну інтер'єру, дизайну одягу тощо.

Водночас навіть в умовах широкого впливу етнічних мотивів, універсальність, космополітизм дизайнерських вирішень, інтернаціональність його образної мови роблять продукцію дизайну зрозумілою для широких мас, незалежно від національної, релігійної, світоглядної належності, вона стає інструментом суспільного впливу засобом культуротворчим, що формує оточуюче середовище. Зрозуміло, що ці явища і тенденції сучасного дизайну стають предметом досліджень багатьох мистецтвознавців. Особливо такі як: І. Дутчак, Є. Антонович, Л. Корницька, М. Кухта, Н. Герасимов, С. Прищенко, Ю. Афанасьєв.

Як справедливо відзначає відомий мистецтвознавець Корницька Л. А. «Зростання конкуренції на світовому ринку товарів і послуг висуває нові,

більш жорсткі вимоги до виробленої продукції, яка має бути не лише бездоганною за якістю, але й гідно репрезентувати національну самобутність країни-виробника. В сучасних умовах стандартів та уніфікованості зростає роль культурних традицій, що ідентифікує і презентує націю серед багатьох народів світу» [4]. Відповідно, замовник, висуваючи певні умови в дизайні стосовно національних мотивів, і виконавець – дизайнерська, агенція, що гарантують використання народної стилістики, йдуть від обопільного бажання внести елементи національного та автентичного в сучасних дизайнерських рішеннях. Такі тенденції стають все поширенішими та відіграють нерідко важливу роль. Країни, що сьогодні є лідерами у сфері дизайну, включаючи у свої виробі елементи «етно», популяризують національну приналежність, прагнуть інтегрувати свою культуру у європейський світ та є інтегруючим фактором у своїй державі.

Сьогодні сучасним мистецтвознавцям є всі підстави стверджувати, що етнотематики в українському дизайні не є випадковими, вони охоплюють практично всі його види, що обумовлено низкою факторів, серед яких і особливо значущим є реакція на світові тенденції до глобалізації, стандартизації та уніфікованості дизайну. Вищезазначені тенденції в Україні, крім очевидної мети – самоідентифікації, ще й дозволяють на основі етнодизайну створити самобутній стиль, що зробить наш дизайн пізнаваним в середовищі європейських держав Україна є одним з найбільших центрів дизайнерської культури на пострадянському просторі. Це дає змогу сучасним науковцям-мистецтвознавцям констатувати наявність «нового українського стилю», що виразно вказало на прагнення української творчої інтелігенції репрезентувати унікальність і самобутність художнього світовідчуття свого народу. Однак, щоб говорити про формування концепції етнодизайну в загальноукраїнських масштабах, вчені повинні насамперед виробляти власні підходи до дослідження зразків, народного мистецтва та його продуманого використання у дизайні, щоб надалі уникати випадків поверхового копіювання, «шароварщини». Сучасна концепція етнодизайну повинна ґрунтуватися на пошуках змісту вже наявних форм з урахуванням тих принципів, на підставі яких вони створювалися: принципів традиційності, гармонійності, синкретизму, безперервності відтворення [4].

Висвітлення питань етнодизайну у сучасному мистецтвознавстві є важливим для дослідження проблем самовираження нації в сучасному полікультурному світі. У теперішньому мультикультурному середовищі навколишнього світу, в умовах космополітизму й уніфікованості

матеріальних виявів суспільства сучасні мистецтвознавці прагнуть підтримати митців-дизайнерів, які відтворюють національний стиль у мистецтві, його стилістичні, формотворчі, технологічні особливості. При цьому вчені наголошують, що у формуванні етностилю в дизайні вагому роль відіграє вивчення досвіду використання етностилістики в багатьох дизайнерських школах Європи, Америки й Азії.

Практика звернення професіоналів до етномистецьких традицій в Україні існує вже тривалий час. Вона снувала навіть у складні радянські часи. Протягом останніх десятиліть спостерігається активізація зусиль по виявленню і ситематизації провідних ознак національного стилю образотворчості, який поступово все ширше позиціонується як «український стиль».

Одним із провідних завдань на перспективу сучасне мистецтвознавство визнане більш чітке усвідомлення і окреслення орієнтирів функціонування творчої галузі дизайну, в тому числі в культурно-мистецькому контексті теперішньої доби. Зокрема, йдеться про співвідношення «універсальних» та національних ознак у декоративному мистецтві – як на рівні оволодіння майстерністю, так і в подальшій практичній діяльності. Ці проблеми відображені в значній кількості публікацій останніх років. З різних позицій аналізуються питання використання творів народного мистецтва в міському побуті, адаптації художньо-конструктивних засад традиційного народного костюма чи його фрагментів до сучасної світської моди, цивільного одягу. Критикуючи помітну денационалізацію повсякденного культурно-побутового простору, автори закликали до більш розмаїтого запровадження національного стилю в життя [5].

Для того, щоб ґрунтовно проаналізувати спроби створення національного стилю на сучасному етапі у сфері дизайну, важливим є розуміння та аналіз попередніх практичних пошуків національного стилю в архітектурі, образотворчому та декоративно-ужитковому мистецтві. Дослідження передумов формування етнодизайну має включати також висвітлення етностилю в образотворчому мистецтві та розгляд взаємообміну народного та професійного ремесла. В історії українського мистецтва, в тому числі, декоративно-прикладного, можна зустріти зразки, які є надійною основою для формування сучасного національного стилю. Важливе значення для дослідження має ментальна основа – традиційна символіка й світогляд. Найяскравіше ознаки дизайну проявляються в архітектурі, одязі, предметах побуту, прикладних мистецтвах [3].

Як визначають вчені в умовах відродження і розбудови української держави, прагнення зберегти власну культурну спадщину під впливом глобалізаційних процесів в Україні етнотдизайн набуває все більшої популярності, його основні принципи відповідають потребам суспільства та тенденціям ринку. Концепція українського етнотдизайну стає життєво важливим підґрунтям для відродження культури та духовних цінностей, самоідентифікації та бачення свого місця в глобальному культурно-мистецькому просторі. На основі проведеної аналітичної роботи мистецтвознавці визначили головні положення подальшого розвитку етнотдизайну, а саме: формоутворення як зв'язок утилітарного й естетичного в дизайн-об'єкті, стильове вирішення як прояв певних ідеологічних настанов, використання українських етномотивів як творчої інтерпретації творів архітектури, образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Світові глобалізаційні процеси певною мірою призводять до послаблення локальних (регіональних) етнічних культур, які, з одного боку намагаються віднайти механізми збереження власної самоідентифікації, з іншої – гармонійно інтегруватися в єдиний сучасний світовий візуально-інформаційний простір.

Література:

1. Антонович Є. Етноренесанси в культурі ХХ ст. та їхні етнотдизайнерські виміри. Етнотдизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст : збірник наук. праць / упоряд. і наук. ред. проф. Є. Антонович. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2015. Кн. 1. С. 7–13.
2. Афанасьєв Ю. Етностиль у контексті етнокультурної, національної та глобалізаційної парадигм. Мистецтвознавчі записки : збірн. наук. праць НАКККіМ. Київ : Міленіум, 2011. Вип. 19. С. 197–202.
3. Кардаш О. В., Луганцева Д. А. Стильові ознаки національного в українському дизайні. Теорія та практика дизайну. 2014. Вип. 6. С. 74–81.
4. Корницька Л. А. Етнотдизайн у системі сучасної професійної освіти. Тенденції розвитку вітчизняного дизайну та дизайн-освіти у вимірах сучасності: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2012. 15–16 листоп. 2012 р. С. 65–69.
5. Сиваш І. Етнотдизайн як складова формування наукових уявлень про український національний стиль на початку ХХ ст. Вісник НАКККіМ: наук. журнал. Київ: Міленіум, 2018. № 2. С. 319–323.